

M. A. M. Denner en K. van der Heide

BASISKENNIS BESTANDSORGANISATIE

Samsom, Alphen aan den Rijn-Brussel - 1974,
191 bladzijden, f 28,—

door Prof. Dr. M. Euwe

Onder hoofdredactie van Prof. A. J. van 't Klooster publiceert het Nederlands Studiecentrum voor Informatica (Studiecentrum N.O.V.I.) een serie werken die in de eerste plaats zijn bedoeld om de leerstof te geven voor de door het N.O.V.I. ingestelde examens in de informatica.

Het examenplan dat buiten het formele schoolsysteem in Nederland is uitgewerkt, bevat niet minder dan negentien examens, verdeeld over acht categorieën.

„Basiskennis bestandsorganisatie” behoort met „Basiskennis informatica 1 en 2” tot de eerste categorie: Algemene Informaticakennis. Deze eerste categorie vormt het uitgangspunt voor alle andere examens en de kennis hierover behoort dan ook tot het basispakket van ieder die op dit terrein werkzaam is: informatiegebruiker, contactfunctionaris, programmeur, systeemontwerper.

Het boek is eveneens een bruikbare inleiding voor allen die zich willen oriënteren op het gebied van de bestandsorganisatie zonder een examen op het oog te hebben.

Het woord „bestand” in de betekenis, waarin het in dit werk wordt gebruikt, is in feite geen Nederlands. Volgens Kramer's Nederlands Woordenboek heeft het woord bestand slechts de betekenis van wapenstilstand. Men ziet dan ook het woord bestand in de gebruikte zin als een germanisme. In het Duits heeft „Bestand” behalve een aantal andere betekenissen ook de betekenis van „voorraad” en daaraan is vermoedelijk ons woord bestand in de betekenis van „informatieverzameling” ontleend. Een vooraanstaand econoom heeft in de eerste jaren van de intrede van de computer in Nederland eens gezegd: „ik ken maar één bestand en dat is het twaalfjarig bestand”. Maar toch heeft hij het algemene gebruik en de inburgering van het gewraakte woord niet kunnen verhinderen. En dat is aan één kant gelukkig, want het tempo van ontwikkeling van vele gebieden der wetenschap hangt in hoge mate af van de beschikking over gemakkelijk hanteerbare begrippen. Wat zou er van de informatie geworden zijn als wij de com-

puter, eveneens een zeer aanvechtbaar woord, telkens hadden moeten omschrijven met „informatieverwerkend systeem”?

De schrijvers hebben overigens op vele punten geworsteld met het gemis aan bruikbare Nederlandse woorden. Op bladz. 22 en 23 treffen we daarvan enkele staaltjes aan.

De opeenvolgende opschriften „entity”, „property”, „value”, „occurrence” spreken duidelijke taal. De tekst onder dit laatste opschrift luidt dan: „De termen entity en occurrence staan in dezelfde verhouding tot elkaar als property en value. Ook hier is sprake van een abstractie (entity) en een concretisering (occurrence). Een occurrence is een verschijningsvorm van een entity.”

Deze regels zullen de puristisch ingestelde Neerlandicus een gruwel zijn, maar het kan in de informatica werkelijk niet anders. Het is lang niet altijd mogelijk voor internationaal ontwikkelde begrippen een bruikbaar Nederlands equivalent te vinden. De schrijvers hebben ook in dit opzicht naar beste weten gehandeld en waar enigszins mogelijk onze Nederlandse taal de voorrang gegeven, maar punt één is natuurlijk steeds de stof zo duidelijk mogelijk te benaderen.

Ik ben mij ervan bewust dat het hierboven geciteerde stukje met deze moeilijke termen wellicht niet geschikt is om het gebruik van dit boek aan te moedigen. Maar de a.s. lezer zij gerust. Al deze vreemd klinkende begrippen en technieken worden aan de hand van eenvoudige voorbeelden verhelderd en afdoende toegelicht. Het is een van de grote verdiensten van de schrijvers dat ze erin geslaagd zijn in het gehele werk die voorbeelden te geven die het meest aanspreken.

Een bijkomend voordeel van dit boek acht ik het opnemen van een aanhangsel met vragen, die een prettig middel zijn om te onderzoeken of de geboden stof voldoende is overgekomen.

De databank is eveneens een bestandsorganisatie en derhalve komt ook de veel omstreden „privacy” aan de orde. Terecht behandelen de auteurs dit subtiele onderwerp met de nodige omzichtigheid en bepalen zij zich in hoofdzaak tot de technische aspecten.

De didactische waarde van dit boek sla ik zeer hoog aan. De behandeling, ook van moeilijke onderwerpen laat zien dat wij met ervaren docenten te doen hebben. Iedereen met enige administratieve en organisatorische achtergrond zal dit boek tot de laatste letter kunnen begrijpen.

De presentatie is uitnemend zoals we dat gewend zijn bij de serie leerboeken informatica, die door het N.O.V.I. werden gepubliceerd.

Samenvattend beveel ik dit werk gaarne aan. Het is ook en vooral van grote waarde voor hen die zich algemeen wensen te oriënteren.

IMPRESSIES VAN JAPAN

Verslag van een studiereis

door Drs. Th. P. van Hoorn

Onder de bovenstaande titel verscheen januari 1974 het verslag van een studiereis naar Japan van een dertigtal studenten en leden van de wetenschappelijke staf van de interfaculteit Bedrijfskunde te Rotterdam/Delft.

In de inleiding tot dit rapport wordt een - verheugende - toeneming geconstateerd van de belangstelling voor Japan in ons land, hetgeen niet verwonderlijk genoemd mag worden gezien de grote prestaties van Japan in de laatste jaren, zijn cultuur en de interessante wijze van managen.

Als doel van deze studiereis werd gekozen:

- 1 de verschillende relatiepatronen in de Japanse maatschappij;
- 2 het besluitvormingsproces zoals dit zich afspeelt in het bijzonder met betrekking tot het vaststellen van lange termijndoelstellingen, de strategie en het operationeel maken hiervan.

Ter bestudering hiervan werd eerst in Nederland een theoretische voorstudie van de literatuur gemaakt, mede aan de hand van voordrachten van Japankenners. Vervolgens werden op basis hiervan vier vragenlijsten opgesteld die van te voren werden toegestuurd aan een 20-tal vooraf zorgvuldig geselecteerde Japanse organisaties. Deze omvatten hoofdzakelijk bedrijven doch ook o.m. ministeries, overheidsorganisaties (o.m. productiviteitscentrum) alsmede werkgevers- en werknemersgroeperingen. Het merendeel van deze organisaties was geconcentreerd in de regio's van Tokio en Kobe.

Tijdens de bijna 3 weken durende reis werd over de gestelde vragen gediscussieerd gedurende bezoeken bij de betreffende instellingen. De vragenlijsten waren in het bijzonder gericht op de thema's 1) relatie overheid en bedrijfsleven, 2) de structuur van het bedrijfsleven en 3) de werkomstandigheden van de Japanse werknemer. Zulks als kader voor de problematiek van de besluitvorming. Tegen deze achtergrond kan de keuze van de benaderde en geïnterviewde instanties zonder meer redelijk representatief genoemd worden.

Het rapport maakt een gedegen indruk. Er is veel werk aan besteed, ook qua literatuurstudie en het resultaat is zeer behoorlijk te noemen, gegeven de mogelijkheden die een dergelijke wijze van bestudering en onderzoek - via interviews in een land met een van de onze zeer afwijkende cultuur en taal en in een beperkte tijd - überhaupt biedt. Het rapport werd samengesteld door een redactiecommissie uit de bijdragen van de verschillende deelnemers aan de reis.

Het is ingedeeld in 6 hoofdstukken en voorzien van een uitvoerige reeks bijlagen met informatie over de bezoeken, de personen met wie werd gesproken, literatuur e.d.

Hoofdstuk I omvat enkele achtergronden en de filosofie van het onderzoek alsmede de redenen waarom men gegeven de belangstelling voor de besluitvorming binnen de Japanse context koos voor een onderzoek naar de verschillende communicatie- en informatienetwerken die de besluitvorming beïnvloeden. Terecht wordt namelijk gesteld dat men pas nadat deze zijn onttrafeld, dieper kan ingaan op de besluitvormingsprocessen.

Omdat een deel van de Japanse problematiek slechts goed kan worden begrepen wanneer zij wordt geplaatst in haar juiste historische, sociale en culturele context worden in hoofdstuk II een aantal belangrijke aspecten hiervan behandeld. Deze wijze van aanpak is m.i. juist gekozen. Doet men dit niet dan wordt een belangrijk deel van de eigenlijke oorzaken van de karakteristieke Japanse verschijnselen volledig verwaarloosd. Het rapport besteedt hierbij o.m. aandacht aan het groepsgedrag, de godsdienst, de familie van de Japanner en de ideologie en structuur van het bedrijfsleven.

Hoofdstuk III behandelt de omgeving van het bedrijfsleven en haar invloed op ondernemingen en hun doelstellingen. Typerend is voor Japan de grote mate van overleg tussen bedrijfsleven en een groot aantal (semi-)overheidsinstanties. Zowel de aard van de plannen als de procedure die met deze instanties wordt doorlopen komen daarbij ter sprake. Ook is aandacht besteed aan de positie en de macht van de werkgevers- en werknemersorganisaties alsmede die van het ho-

ger onderwijs. Ook hier worden telkens interessante en relevante historische details gegeven die voor beoordeling van de huidige situatie van belang zijn. De werkelijke invloed van elk van de behandelde instanties op de besluitvorming blijft echter nogal eens in 't vage.

In hoofdstuk IV wordt de structuur van het bedrijfsleven besproken. Vooral de groepsvorming binnen het Japanse bedrijfsleven staat hier centraal. De aard van de bindingen kan een juridisch, informeel en commercieel karakter hebben, waarbij de banken nog weer een speciale plaats innemen door hun verwevenheid met verschillende groepen. Met name komt het verschijnsel „groeps-bank” nog al eens voor in Japan.

Hoofdstuk V geeft een zeer uitvoerige beschrijving van het management. Typische karaktertrekken zoals het „life-time employment”, de grote mate van conformisme en de geringe mobiliteit krijgen voldoende aandacht om het Japanse management beter te kunnen begrijpen. Productie- en personeelsmanagement krijgen daarbinnen nog speciale aandacht met thema's als kwaliteitscontrole, het streven naar productiviteitsverhoging, de zgn. „zero-defect-groep”, arbeidsmotivatie, werving en selectie en het senioriteitsprincipe bij promotie e.d.

Het besluitvormingsproces tenslotte komt aan de orde in hoofdstuk VI. Gepoogd wordt

een zekere structuur hierin aan te brengen door verschillende soorten besluiten te onderscheiden nl. extern en intern gerichte, in combinatie met open en gesloten (afhankelijk van het aantal erbij betrokken personen resp. groepen). De verwachtingen gewekt in de voorgaande hoofdstukken worden m.i. in dit deel helaas niet ingelost. Men krijgt de indruk dat de ambities wel erg hoog gesteld waren met name de invloed van machtsposities en de werkelijke spelregels bij de besluitvorming blijven te vaag en te onduidelijk, hetgeen b.v. blijkt bij de beschrijving van het zgn. Ringi-systeem. Naar mijn mening mag men de onderzoekers hierover echter nauwelijks een verwijt maken. Gegeven de beperkte onderzoeksmogelijkheden en de enorme afstand tussen de Japanse en de Nederlandse cultuur en maatschappij had men eigenlijk nauwelijks iets anders kunnen verwachten. Het blijft een vraag of Westerlingen ooit in staat zullen zijn de werkelijke verhoudingen en spelregels van de Japanners ten volle te begrijpen. Gegeven deze - zeer verklaarbare en te vergeven - zwakte biedt het rapport de geïnteresseerde lezer en ook aanstaande bezoeker van Japan een schat van nuttige, overzichtelijke en goed gedocumenteerde informatie, alsmede een heldere analyse van een aantal interessante aspecten van het Japanse management.